

Sygn. akt III CZP 98/16

UCHWAŁA

Dnia 9 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Kwaśniewski

SSN Kazimierz Zawada

Protokolant Bożena Kowalska

w sprawie z powództwa "F." sp. z o.o. z siedzibą w W.
przeciwko W.R.

o zapłatę,

po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym

w dniu 9 lutego 2017 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego

przez Sąd Okręgowy w W.

postanowieniem z dnia 27 września 2016 r., sygn. akt XXIII Ga .../16,

"Czy wniesienie pozwu przerywa bieg terminu zawitego
określonego w art. 584¹³ kodeksu spółek handlowych?"

podjął uchwałę:

**Dłużnik będący osobą fizyczną ponosi solidarną
odpowiedzialność na podstawie art. 584¹³ k.s.h., jeżeli wierzyciel
wytoczy przeciwko niemu powództwo w okresie biegu terminu
określonego w tym przepisie.**

UZASADNIENIE

„F.” sp. z o.o. w W. w pozwie z dnia 21 września 2012 r., skierowanym przeciwko W.R., wniosła o zasądzenie od pozwanego kwoty 3 553,86 zł z odsetkami tytułem ceny sprzedaży.

Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 17 listopada 2014 r. zasądził dochodzoną kwotę od spółki pod firmą „F.” sp. z o.o. w W.. Ustalił, że pozwany W. R. prowadził działalność gospodarczą pod nazwą W. R. F. – T. i w ramach tej działalności zakupił u powódki lakier nabłyszczający objęty dwiema fakturami: nr OP/I069784 na kwotę 1 776,93 zł płatną dnia 22 października 2010 r. i nr OP/I069886 na kwotę 1 776,93 zł płatną dnia 28 października 2010 r. Na wezwanie do zapłaty udzieliła odpowiedzi spółka „F.”, która poinformowała, że jest następcą prawnym pozwanego i nie uchyła się od zaspokojenia dochodzonych roszczeń. W dniu 24 stycznia 2012 r. W. R. złożył przed notariuszem oświadczenie o zawiązaniu jednoosobowej spółki pod firmą „F.” sp. z o.o. z siedzibą w W., a w dniu 26 marca 2012 r. spółka ta została wpisana do rejestru przedsiębiorców, jako spółka powstała z przekształcenia przez przedsiębiorcę będącego osobą fizyczną formy prowadzonej działalności w trybie art. 551 § 5 k.s.h. Sąd Rejonowy uznał, że spółka „F.” z mocy prawa stała się stroną procesu i na podstawie art. 535 § 1 k.c. zasądził dochodzoną kwotę od spółki.

Na skutek wniosku powódki o uzupełnienie wyroku z dnia 17 listopada 2014 r., Sąd Rejonowy w W. wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2016 r. orzekł o żądaniu pozwu wobec pozwanego W. R. w ten sposób, że powództwo w stosunku do pozwanego oddalił. W uzasadnieniu powołał się na art. 584¹³ k.s.h. i stwierdził, że przewidziana w tym przepisie solidarna odpowiedzialność pozwanego ustała z upływem trzech lat od dnia przekształcenia formy prowadzonej działalności w jednoosobową spółkę kapitałową.

Przy rozpoznawaniu apelacji powódki, Sąd Okręgowy w W. powziął poważne wątpliwości, którym dał wyraz w przedstawionym zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie uchwały.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 551 § 5 k.s.h., przedsiębiorca będący osobą fizyczną wykonującą we własnym imieniu działalność gospodarczą w rozumieniu ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jedn. tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 584 ze zm.; obecnie: Dz.U. z 2016 r., poz. 1829) - (przedsiębiorca przekształcany) może przekształcić formę prowadzonej działalności w jednoosobową spółkę kapitałową (spółka przekształcona) (przekształcenie przedsiębiorcy w spółkę kapitałową). Z kolei zgodnie z art. 584¹³ k.s.h., osoba fizyczna, o której mowa w art. 551 § 5, odpowiada solidarnie ze spółką przekształconą za zobowiązania przedsiębiorcy przekształcanego związane z prowadzoną działalnością gospodarczą powstałe przed dniem przekształcenia, przez okres trzech lat, licząc od dnia przekształcenia.

Przytoczone przepisy zostały dodane do kodeksu spółek handlowych ustawą z dnia 25 marca 2011 r. o ograniczaniu barier administracyjnych dla obywateli i przedsiębiorców (Dz.U. Nr 106, poz. 622). Dopuszczając w art. 551 § 5 k.s.h. nowy rodzaj transformacji, ustawodawca wprowadził równocześnie w art. 584¹³ k.s.h. regulację mającą chronić interesy dotychczasowych wierzycieli przekształcanego przedsiębiorcy. W braku takiej regulacji transformacja mogłaby być wykorzystywana do unikania odpowiedzialności wobec wierzycieli, zgodnie bowiem z art. 151 § 4, a także z art. 301 § 5 k.s.h., po przekształceniu przedsiębiorca będący osobą fizyczną nie odpowiadałby już majątkiem osobistym za zobowiązania spółki. W doktrynie podniesiono jednak, że osiągnięcie zamierzonego celu wprowadzenia art. 584¹³ k.s.h. może okazać się utrudnione lub wręcz nierealne ze względu na charakter terminu przewidzianego w tym przepisie. Przyjmuje się jednolicie, że jest to termin zawity prawa materialnego, czyli termin prekluzyjny, istnieją natomiast kontrowersje co do możliwości łagodzenia skutków jego upływu. W tej kwestii zarysowały się dwa różne stanowiska. Według jednego, termin trzyletni, o którym mowa w art. 584¹³ k.s.h., nie podlega wydłużeniu lub skróceniu, a sąd jest obowiązany uwzględnić z urzędu skutki wynikające z jego upływu. Według przeciwnego, ze względu na charakter trzyletniego terminu i trudne do przyjęcia w aspekcie funkcjonalnym skutki jego upływu, trzeba dopuścić

możliwość stosowania do tego terminu *per analogiam* przepisów kodeksu cywilnego o przerwaniu biegu przedawnienia (art. 123 k.c.).

Sąd Najwyższy nie dokonywał dotąd wykładni art. 584¹³ k.s.h., zajmował natomiast stanowisko w kwestii charakteru trzyletniego terminu przewidzianego w art. 574 k.s.h., który dotyczy odpowiedzialności wspólników po transformacji spółki osobowej. Według tego przepisu, wspólnicy przekształcanej spółki osobowej odpowiadają na dotychczasowych zasadach solidarnie ze spółką przekształconą za zobowiązania spółki powstałe przed dniem przekształcenia przez okres trzech lat, licząc od tego dnia. Na gruncie art. 574 k.s.h. Sąd Najwyższy jednolicie przyjmował, że termin trzyletni jest terminem zawitym (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 5 lutego 2009 r., I CSK 333/08, OSNC-ZD 2010, nr B, poz. 31, z dnia 22 października 2009 r., III CSK 40/09, nie publ., z dnia 6 listopada 2009 r., I CSK 154/09, OSNC-ZD 2010, nr C, poz. 70 i z dnia 19 marca 2010 r., III CSK 170/09, nie publ.).

Podzielając to stanowisko i przyjmując, że termin określony w art. 584¹³ k.s.h. jest również terminem zawitym (prekluzyjnym), trzeba przypomnieć przyjmowane w prawie cywilnym rozumienie tego pojęcia, które - ze względu na zasadę jedności prawa cywilnego i dodatkową regulację zawartą w art. 2 k.s.h. - jest aktualne na gruncie przepisów kodeksu spółek handlowych.

W systemie prawa cywilnego znane są dwie instytucje ograniczające dochodzenie uprawnień ze względu na upływ czasu: przedawnienie oraz terminy zawite, brak natomiast regulacji posługującej się pojęciem terminu zawitego i określającej jego cechy. Niektóre przepisy jedynie wskazują terminy uznawane za zawite i określają początek ich biegu. Terminy te spełniają funkcję zbliżoną do przedawnienia, z tym że celem przedawnienia jest regulowanie wpływu czasu na stosunki prawne między poszczególnymi podmiotami, stabilizacja tych stosunków, a w konsekwencji ochrona interesów poszczególnych podmiotów. Terminy prekluzyjne zostały natomiast wprowadzone przez ustawodawcę przede wszystkim w interesie ogólnym, w celu ochrony takich wartości, jak porządek prawny w ogóle, prawidłowość funkcjonowania gospodarki, stabilizacja rodziny i.t.p., korzyść zaś, jaką przy tej okazji osiągają także poszczególne podmioty, jest niejako

wtórna. W odróżnieniu od przedawnienia, prekluzja cechuje się większym rygoryzmem, w większym bowiem stopniu ogranicza pod względem czasowym realizację roszczeń. Roszczenia, do których odnoszą się terminy prekluzyjne, po ich upływie wygasają, natomiast roszczeń przedawnionych nie można jedynie skutecznie dochodzić przed sądem, jeżeli ten przeciwko komu roszczenie takie przysługuje, uchylił się od zaspokojenia (art. 117 § 2 k.c.). Upływ terminu prekluzyjnego sąd - w odróżnieniu od przedawnienia - uwzględnia z urzędu. Odmienne niż przy przedawnieniu – po upływie terminu prekluzyjnego nie jest dopuszczalne zrzeczenie się korzystania ze skutków jego upływu. Szerszy jest natomiast zakres zastosowania terminów zawitych, obejmują one bowiem zarówno roszczenia majątkowe, jak i inne uprawnienia, natomiast terminy przedawnienia dotyczą wyłącznie roszczeń majątkowych. Przepisy, które wskazują terminy zawite mają charakter *iuris stricti* i w związku z tym muszą być stosowane ściśle. Upływ terminu prekluzyjnego pozbawia wierzyciela przysługującego mu prawa (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 20 czerwca 2013 r., III CZP 2/13, OSNC 2014, nr 2, poz. 10, uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 16 września 1993 r., III CZP 125/93, OSNCP 1994, nr 4, poz. 75, wyroki Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 1991 r., III CRN 500/91, OSNCP 1992, nr 7-8, poz. 137 i z dnia 11 maja 2016 r., I CSK 304/15, nie publ.).

W doktrynie dokonuje się podziału terminów prekluzyjnych obowiązujących w prawie cywilnym na terminy prekluzji sądowej i pozasądowej. Do pierwszej z tych grup zalicza się terminy prekluzyjne: do dochodzenia roszczeń (np. art. 344 § 2 i art. 347 § 2 k.c., art. 746 § 1 k.p.c. i art. 105 k.r.o.), do dochodzenia praw stanu cywilnego (np. art. 63, art. 64 § 2, art. 65 i art. 69 § 1 k.r.o.) oraz do wytaczania powództw o ustalenie lub ukształtowanie praw majątkowych (np. art. 59, art. 534, art. 901 § 2 i art. 929 k.c.), w tym także terminy do zaskarżania uchwał korporacyjnych osób prawnych (np. art. 251, art. 252 § 3, art. 424 i art. 425 § 3 k.s.h.). Do drugiej - terminy: do wykonywania praw kształtujących o charakterze majątkowym (np. art. 88 § 2, art. 598 § 2 i art. 899 § 3 k.c.), do wykonywania praw kształtujących o charakterze niemajątkowym (np. art. 59 k.r.o.), do wykonywania zawiadomień (np. art. 563 § 1 i art. 847 k.c.), do dochodzenia przez członka spółdzielni praw wynikających z członkostwa (art. 32 § 1 ustawy z dnia 16 września

1982 r. - Prawo spółdzielcze, jedn. tekst: Dz.U. z 2016 r., poz. 21 ze zm.) oraz terminy, których upływ powoduje wygaśnięcie prawa (np. art. 255 i art. 293 § 1 k.c.).

Ustalając znaczenie przepisu art. 584¹³ k.s.h. i dokonując kwalifikacji przewidzianego w nim terminu prekluzyjnego, nie można ograniczać się do dyrektyw wykładni językowej, gdyż prowadziłyby ona do wyniku niedającego się zaakceptować zarówno z punktu widzenia dyrektyw systemowych, jak i celu wyrażonej w tym przepisie normy prawnej. Odczytanie art. 584¹³ k.s.h. w taki sposób, że upływ trzyletniego terminu – bez względu na działania podejmowane w tym okresie przez wierzyciela – powoduje ustanie solidarnej odpowiedzialności przekształcanego przedsiębiorcy, oznaczałoby wprowadzenie nieznannej w prawie cywilnym instytucji i to instytucji sprzecznej z naturą terminów zawitych prawa materialnego. Poza tym prowadziłyby do przekreślenia sensu wyrażonej w tym przepisie normy prawnej, której celem miało być wzmocnienie ochrony wierzycieli. Literalne odczytanie art. 584¹³ k.s.h. czyniłoby regulację wprowadzoną w tym przepisie pozorną, gdyż w okresie trzech lat wierzyciel z reguły nie zdołałby uzyskać przeciwko przekształcanemu przedsiębiorcy tytułu wykonawczego oraz zaspokojenia w drodze egzekucji. Takie odczytanie przepisu mogłoby nawet zachęcać zadłużonego przedsiębiorcę do przekształcenia formy prowadzonej działalności w spółkę kapitałową i przedłużania ewentualnego procesu, aby uwolnić się od odpowiedzialności swoim majątkiem osobistym. Oceny tej nie zmienia ustanowione w art. 584² § 1 k.s.h. następstwo prawne nowo utworzonej spółki, gdyż celem regulacji zawartej w art. 584¹³ k.s.h. było poszerzenie kręgu dłużników.

Zasadnicze znaczenie dla ustalenia sensu normy prawnej wyrażonej w art. 584¹³ k.s.h. mają jednak dyrektywy wykładni systemowej oraz zasada jedności prawa cywilnego. Terminy zawite występujące w systemie prawa cywilnego, zaliczanie do terminów prekluzji sądowej są terminami do dochodzenia roszczeń, praw stanu cywilnego lub do wytaczania powództw o ustalenie lub ukształtowanie praw majątkowych, a więc terminami, które umożliwiają uprawnionemu podjęcie działań w celu uzyskania ochrony prawnej. Dyrektywy systemowe przemawiają za przyjęciem, że trzyletni termin przewidziany w art. 584¹³ k.s.h. jest terminem zawitym do dochodzenia roszczeń, co oznacza, że dłużnik będący osobą fizyczną ponosi solidarną odpowiedzialność na podstawie art. 584¹³ k.s.h., jeżeli wierzyciel

wytoczy przeciwko niemu powództwo w okresie biegu terminu określonego w tym przepisie.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 390 § 1 k.p.c. podjął uchwałę, jak na wstępie.

jw

kc